

en Tid været Professor i Toronto, hvad der tydeligt præger hans Interesser. I Bogens første Hovedafsnit om Told- og Finanspolitik spiller Joseph Chamberlain og den nye Imperialisme en fremtrædende Rolle. Iøvrigt indlader Bogen sig med alle Omraader af Emnet og er derfor en brugelig Haandbog; men Fakta og Synspunkter farer forbi Læseren med hovedkuls Hast; Forfatteren har deltaget i Verdenskrigen, og Efterkrigstidens Uro præger Stilen, der er ubehageligt abrupt og usammenhængende. Bemærkelsesværdigt er Forsvaret for Romaner og for »Punch« som Kilder til økonomisk Historie — i Disraeli's »Sibyl« er en Scene skrevet lige ud af en Kommissionsbetænkning.

Georg Norregaard.

Marc Bloch, *Les caractères originaux de l'histoire rurale française*, udg. af Instituttet for sammenlignende Kulturforskning (Oslo 1931), har ikke blot den største Interesse for Studiet af de økonomiske og sociale Udviklingslinjer indenfor det franske Landbrug, men berører og uddyber de centrale Problemer i hele den vest- og nordeuropæiske Landbrugs- og Bebyggelsehistorie, og vil derfor ogsaa med det største Udbytte kunne læses af nordiske Læsere. Bondelivets Former og Landbrugshistoriens Udviklingsfaser opviser hos alle de vesteuropæiske Bondefolk saa mange beslægtede Træk, selvom ikke Udviklingen forløber helt paa samme Maade og til samme Tider i Frankrig som i Norden.

Forfatteren hører ikke til dem, der fortaber sig i sindrige Spekulationer over Oldtidens Bondesamfund, men han begynder, efter en ganske kort Indledning om den galliske og romerske Bosættelse, ved den store Rydningstid, Frankrigs Thorp-Tid 1050, i hvilken Herrestanden, de store Godsejere, Kongen, Bisperne, Munkene (ikke mindst Cistercienserne) har taget Initiativet til den vældige Kamp imod Skoven. Igennem 250 Aar vedvarer denne Rydningstid, indtil den hæmmes ved det 14. Aarhundredes Krisetid og Affolkningsperiode, som ogsaa har sat sig tydelige Spor i Norden. Overgangen fra To- til Trevangsbrug synes først at finde Sted i det 12. Aarh., og i Syden holder man længe fast ved det to-aarige Sædskifte, medens Nordfrankrig og England sammen med det øvrige Nordeuropa tidligt er gaaet over til et udbredt treaarigt Sædskifte. Karakteristisk for Størstedelen af Nordfrankrig er ogsaa de uegnede, lange og smalle Agerstrimler, som ligeledes er eneraadende i Danmark, medens Sydfrankrig har de fra Romertiden stammende firkantede Parceller, eller ogsaa Parceller af uregelmæssig Form. Medens de sidstes Udbredelse hænger sammen med Udbredelsen af den gamle Enkeltplow

(*aratrum*, vort *ard*), falder de lange, smalle Agres Omraade i det væsentlige sammen med Hjulplovens Udbredelse (*caruca*, *plog*), og fremkalder en mere kollektiv Udnyttelse af Vangene, Dyrkningsfællig, som det var velkendt ogsaa i de gamle danske Landsbyer. I Brétagne har man mindst af Fællesskabet, hver Mand hegner sine Parceller, og Byerne kender ikke engang Fælleshyrde.

Meitzens Forsøg paa at føre Bosættelsesformernes Typer tilbage til etniske Forskelligheder karakteriseres som ganske forgæves. Paa den anden Side advares ogsaa imod Forsøg paa at ville forklare alle Forskelligheder udfra en ensidig materialistisk-økonomisk Betragtning (Tant il est vrai que tout usage agraire est, avant tout, l'expression d'un état d'esprit).

I store og klare Linjer optrækkes Udviklingsgangen i Herremandsvældets Historie fra den aktive Storbonde til Jordrentenyderen, der atter ved Pengenes synkende Værdi tvinges til at vige Pladsen for borgerlige Kapitalister, som, hjulpet af deres merkantile Færdigheder, genskaber og forøger det store Landbrugs, Godsdriftens Produktivitet, selvom det sker paa Bekostning af de mindre Bønders og især Fæsternes Rettigheder.

Forskellen og Modsætningen imellem de mange Jordbrugeres Klasser, fra Godsherren, Selvejrbonden, Fæsteren, den Livegne, Husmanden og ned til Landarbejderen, skildres i levende Farver, ligesaa Jordskyldens og Høveriets Stigning, og de mange Bønders stadig formindskede juridiske Rettigheder.

Fra 1750 begynder, ligesom herhjemme, de store Landbrugsreformers Tid, men skønt de i Frankrig slutter med den store politiske Revolution, og selvom de kraftigt omformer Landbrugslivet og Landsbyvangene, saa fører de dog ikke til det samme fuldstændige Brud med Fortidens Fællesskab som herhjemme, fordi de ikke i Frankrig ledsages af nogen Udskiftning og Udflytning, i alt Fald ikke før langt ind i det 19. Aarh., ja, mange Steder har ingen Udskiftning endnu fundet Sted i det 20. Aarhundrede.

Saavel ved Betragtning af Forskellene som af de forbavsende Ligheder, selv i Smaating, er der derfor Belæring og Udbytte at høste ved Læsningen af denne Bog. Den er skrevet i et livfuldt Sprog, hvori man mærker det talte Ord, idet det er kommet Bogen til Gode, at den er blevet til som Forelæsninger ved Oslo-Instituttet.

Svend Aakjær.

Efter at Fr. Nielsens Lærebog i almindelig Kirkehistorie, der i mere end en Menneskealder havde dannet Grundlaget for Undervisningen i dette Fag ved Københavns Universitet, for ca. otte